

State of security the right to lawyer of a person suspected of committing a crime in the legislation of some developed foreign countries

Kamoliddin MAVLANOV¹

Tashkent State University of Law

ARTICLE INFO

Article history:

Received January 2021

Received in revised form

15 January 2021

Accepted 20 January 2021

Available online

10 February 2021

Keywords:

Suspect

Right

Obligation

Defender

Advokat

Investigation

ABSTRACT

Based on the experience of developed foreign countries, this article examines the right of a suspect as an independent participant in criminal proceedings to defend himself or herself in person or through a lawyer, the problems that arise in the exercise of this right, and ways to eliminate them. The selection of these countries took into account the experience of countries that occupy high places in the international ranking and indices for the protection of individual rights in criminal proceedings. The main attention was paid to the experience of other States in the exercise of this right suspects, the duties of law enforcement agencies on it security, existing problems in the realization of the right of suspects and eliminating them from the moment of detention, i.e. from the moment of detention of a person.

2181-1415/© 2021 in Science LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Айрим ривожланган хорижий мамлакатлар қонунчилигига жиноят содир этишда гумон қилинаётган шахснинг ҳимоя ҳуқуқи билан таъминланганлик ҳолати

АННОТАЦИЯ

Мазкур мақолада жиноят процессининг мустақил иштирокчиси сифатида гумон қилинувчи шахснинг шахсан ўзи ёки адвокат орқали ҳимояланиш ҳуқуқи, бу ҳуқуқни амалга оширишда юзага келаётган муаммолар ва уларни бартараф этиш йўллари дунёнинг ривожланган хорижий давлатлари тажрибасидан келиб чиқилган ҳолда ўрганилган. Бу давлатларни танлашда айнан жиноят

Калит сўзлар:

Гумон қилинувчи

Ҳуқуқ

Мажбурият

Ҳимоячи

Адвокат

Тергов

¹ Senior lecturer at Tashkent State University of Law, Tashkent, Uzbekistan
E-mail: kamoliddinmavlanov@gmail.com

процессида шахс ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўйича халқаро рейтинг ва индексларда юқори ўринларда турувчи мамлакатлар тажрибаси кўриб чиқилди. Бунда асосий эътибор шахснинг ушланган вақтдан бошлаб, яъни шахснинг харакатланиш эркинлиги чекланган вақтдан бошлаб унга ҳимояланиш ҳуқуқининг тақдим этилганлиги, уни таъминлашда ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг мажбурияти, гумон қилинувчиларнинг бу ҳуқуқини амалга оширишда мавжуд муаммолар ва уларни бартараф этиш юзасидан бошқа давлатлар тажрибасига асосий эътибор қаратилди.

Состояние обеспеченности право на защиту лица, подозреваемого в совершении преступления в законодательстве некоторых развитых зарубежных стран

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

Подозреваемый
Право
Обязанность
Зашитник
Адвокат
Следствие

В данной статье на основе опыта развитых зарубежных стран мира исследуется право подозреваемого лица как самостоятельного участника уголовного процесса на защиту лично или через адвоката, проблемы, возникающие при реализации этого права, и пути их устранения. При отборе этих стран учитывался опыт стран, занимающих высокие места в международном рейтинге и индексах по защите прав личности в уголовном процессе. Основное внимание было уделено опыту других государств в реализации этого права подозреваемых, обязанности правоохранительных органов по его обеспечению, существующим проблемам в реализации этого права подозреваемых и их устранению с момента задержания лица, то есть с момента задержания лица.

Амалдаги қонунчилигимиз гумон қилинувчининг у ушланган ёки гумон қилинувчи деб эътироф этилганлиги тўғрисидаги қарор унга маълум қилинган пайтдан бошлаб ҳимоячига эга бўлиш ҳамда учрашувларнинг сони ва давом этиш вақти чекланмаган ҳолда у билан холи учрашиш ҳуқуқини кафолатлади. Ҳимоячи гумон қилинувчиларнинг, айланувчиларнинг, судланувчиларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини қонунда белгиланган тартибда ҳимоя қилишни амалга ошириш ҳамда уларга зарур юридик ёрдам кўрсатиш ваколатига эга бўлган шахсdir. Ҳимоячининг ишда иштирок этишига жиноят процессининг ҳар қандай босқичида, шахс ушланганида эса унинг ҳаракатланиш эркинлигига бўлган ҳуқуқи амалда чекланган пайтдан бошлаб рухсат этилади. Ҳаттоқи гумон қилинувчининг яқин қариндошлари адвокат билан бир қаторда ҳимоячи сифатида иштирок этишига гумон қилинувчининг, айланувчининг, судланувчининг илтимосномаси бўйича суриштирувчининг, терговчининг қарори ёки суд ажримиға биноан йўл қўйилиши мумкин.

Ҳимоячи гумон қилинувчи, шунингдек гумон қилинувчининг илтимоси ёки розилиги билан бошқа шахслар томонидан таклиф этилади. Гумон қилинувчининг илтимосига кўра суриштирувчи, терговчи, прокурор ишда ҳимоячининг иштирок этишини таъминлайди. Танланган ҳимоячининг йигирма тўрт соат ичидаги иштирок этишга киришишга имконияти бўлмаган ҳолларда, суриштирувчи, терговчи, прокурор ёки суд гумон қилинувчига, айбланувчига, судланувчига ёхуд уларнинг қариндошларига бошқа ҳимоячини таклиф этишни ёки ҳимоячи тайинлашни сўраб Ўзбекистон Республикаси Адвокатлар палатасининг ҳудудий бошқармаси томонидан белгиланадиган адвокатлик тузилмаларига мурожаат қилишни тавсия этади. Гумон қилинувчи, айбланувчи, судланувчи танлаган ҳимоячи исталган вақтда иштирок этишга киришишга ҳақлидир. Ишни юритаётган суриштирувчи, терговчи, прокурор гумон қилинувчини, юридик ёрдам учун тўловдан батамом ёки қисман озод этишга ҳақлидир.

Жиноят ишини юритишнинг барча босқичларида гумон қилинувчи ҳуқуқларининг кафолатлаш учун у процесснинг дастлабки босқичлариданоқ, агар унинг ҳаракатланиш эркинлиги чекланган тақдирда ушланган вақтдан бошлаб ҳимоя ҳуқуқи билан таъминланиши лозим. Бу ҳуқуқнинг мавжудлиги гумон қилинувчининг ўзига нисбатан жиноий таъқибдан қонунда назарда тутилган барча воситалардан фойдаланган ҳолда ҳимояланиш имконини беради [1]. Жиноят содир этганликда гумон қилинаётган шахсларнинг адвокат орқали ҳимояланиш ҳуқуқи уларнинг фундаментал ҳуқуқларидан бири саналади. Бу ҳуқуқни юқори даражада таъминлаб берганлиги билан бошқа давлатларга намуна бўлаётган **Швеция** қонунчилиги бўйича дастлабки тергов (preliminary investigation) нинг иккита функцияси мавжуд: жиноят содир этганликда гумон қилинаётган шахсни аниқлаш ва гумон қилинувчига нисбатан иш юритиш учун етарли асослар борлигини аниқлаш [2]. Бу терговнинг бошланиши бевосита гумон қилинувчи билан боғлиқ. Швед жиноят процессининг ўзига хослиги шундаки, гумон қилинувчига расман айлов эълон қилиш процесснинг кейинги босқичларида, **яъни дастлабки тергов тамомланиш вақтида рўй беради** [3]: прокурор судга ёзма айлов ҳужжати ("Indictment")ни тақдим этади. Демак, бундан шундай хулоса келиб чиқадики, шахс бутун дастлабки тергов давомида гумон қилинувчи мақомида қолади.

Гумон қилинувчи ва унинг адвокати билан боғлиқ баъзи далилларни йиғиши усууларида истиснолар мавжуд. Масалан, олиб қўйиш ордери бўйича терговга керакли барча ҳужжатлар олинади. Бироқ, бу қоида шахс ва унинг адвокати ўртасидаги ёзишмалар акс этган ҳужжатларга тадбиқ этилмайди, шахсан прокурор олиб қўйиш ўтказадиган ҳоллар бундан мустасно. Шунингдек, гумон қилинувчи ва унинг адвокати ўртасидаги телефон орқали сўзлашувларни эшитиш ҳам тақиқланади [4]. Умуман олганда, жиноят процесси бўйича шахсда ушланган вақтдан бошлаб адвокат хизматидан фойдаланиш ҳуқуқи пайдо бўлади. Бу хизмат давлат ҳисобидан ҳам амалга оширилади. Полиция томонидан сўроқ ва ушлаб туриш муддати чўзилиб кетишининг олдини олиш мақсадида шахсга бу ҳуқуқидан фойдаланмай туришини ҳам тавсия этилиши мумкин, лекин бу ҳуқуқи чекланади, дегани эмас. [5] Швеция Адлия вазирлиги томонидан ишлаб чиқилган "**Эркинлигидан маҳрум этилган шахслар учун асосий ҳуқуқий кафолатлар**" [6] тўғрисидаги ҳужжатда кўрсатилишича, шахсда у ушланган вақтдан бошлаб ўз адвокати билан ҳоли учрашиш ҳуқуқи вужудга келади ва бу ҳуқуқ жиноят содир этишда гумон қилиниб ушланган шахсларгагина тегишли

бўлади. Сўроқ давомида шахс ўз адвокати иштирокини талаб қилиш хуқуқига эга. Агарда шахс тергов ҳибсхонасида сақланаётган бўлса, адвокат билан электрон алоқа воситалари орқали гаплашиш хуқуқи таъминланади.

Финляндия қонунчилиги бўйича, суд босқичига қадар жиноят содир этганликда гумон қилинаётган шахслар адвокат хизматидан фойдаланиш хуқуқига эга. Гумон қилинувчи бу хуқуқидан фойдаланишга мажбур эмас [7], бу хуқуқни ўзлари ҳам амалга ошириши мумкин. Агар шахс адвокати йўқлигини билдирса, полиция адвокатлар рўйхатини (улар Финляндия адвокатлар ассоциациаси аъзолари саналади) тақдим этиши мумкин [8], бунда полиция шахс ўзи танлаган адвокати билан боғланади ва унинг иштирокини таъминлайди. Финляндияда хуқуқий ёрдам кўрсатувчи юристларни угурухга ажратилади: 1) адвокатлар (*advocates/attorneys*); 2) лицензияга эга хуқуқшунослар (*licensed lawyers*); 3) давлат томонидан тайинланадиган адвокатлар (*public legal aid attorneys*). Финляндия адвокатлар ассоциациаси аъзолари адвокатлар бўлиб, полицияда мазкур аъзолар рўйхати тарқатилади [9]. Агарда гумон қилинувчи ўзи танлаган адвокати билан боғлана олмаса ёки бунга имконият берилмаса, шахс судга ариза билан мурожаат қилиб, давлат томонидан адвокат белгиланишини сўраши мумкин. Аризада адвокатнинг аниқ исми шарифи кўрсатилиши ёки бирорта адвокатни танлаб беришни суднинг ихтиёрига қолдириши мумкин. Полиция эса аризани судга юборишингиз бўйича сизга тўғри маслаҳат бериши шарт. Аризада шахс ўзини таништириши, жойлашган манзили, агар ушланган бўлса, ушлаш вақти ва сақланиш жойи, баённома рақами, ишга масъул бўлган полиция ходими, шахс содир этганликда гумон қилинаётган жиноят тавсифи унинг имзоси билан тасдиқланиши керак. Шахс аризаси бўйича суд томонидан адвокат тайинланади ва қуидаги ҳолларда шахс адвокат тўловидан озод қилинади [10]:

- қонунда шахснинг содир этган жинояти учун камида 4 ойлик озодликдан маҳрум этиш жазоси назарда тутилган бўлса;
- ўн саккиз ёшга тўлмаган гумон қилинувчилар ва ўзини ҳимоя қила олмайдиган шахслар;
- шахс жиноят содир этганликда гумон қилиниб ушланган бўлса;

Агар прокурор шахсни айблаш учун далиллар етарли, деб ҳисобласа, адвокат ишни тайёрлашда ёрдам беради, полиция тергови тўлиқ эмас деб ҳисобланса, қўшимча материаллар тўплашда ёрдам беради [11]. Терговни охирида адвокат иш материаллари билан танишиб бўлгач, ёзма ариза (*written statement ('Loppulausunto')*) расмийлаштиради. Шунингдек, гумон қилинувчи ўз адвокатини алмаштириш хуқуқига эга. Агар иш судда кўрилаётган бўлса, суднинг розилиги талаб қилинади. Агар адвокат суд томонидан тайинланган бўлса, шахс суддан уни алмаштиришни сўраши керак бўлади.

Норвегияда адвокат жиноят содир этганликда гумон қилинаётган ёки айбланаётган шахслар манфаатини ҳимоя қилиш учун жалб этилади. Шахс адвокатни ўзи танлаш хуқуқига эга. Агар гумон қилинувчи ўзининг адвокати йўқлигини билдирса, унга адвокат топишда ёрдам кўрсатилади. Адвокатнинг вазифаси мижознинг манфаатларини ҳимоя қилиш ҳисобланади [12]. Агар шахс ушланган бўлса, унинг адвокатга бўлган хуқуқи зудлик билан таъминланиши керак. Унга нисбатан қамоқقا олиш масаласи судда кўриб чиқилаётганда ҳам адвокат бўлиши талаб этилади. Агар шахс ҳимоячини рад қиладиган бўлса, у иштирок этиши шарт эмас. Адвокат зудлик билан суд мажлиси бошлангунга қадар қамоқقا олиш чорасини

қўллаш билан боғлиқ хужжатларнинг нусхасини олишга ваколатли саналади [13]. Агарда бошқача бошқача қарор қабул қиласа, қамоққа олиш чораси бекор бўлгандан сўнг тайинланган адвокат ҳам ўз вазифасини тугатади.

Дания қонунчилиги ҳам жиноят содир этган шахснинг адвокатга бўлган ҳукуқини кафолатлади. Агар шахснинг адвокати бўлмаса, суд томонидан адвокат тайинланади ва бу хизмат учун кетадиган харажатлар давлат ҳисобидан қопланади. Агарда шахс судда айбдор деб топилса, давлат юридик хизмат учун ажратилган маблағни шахсдан ундиришга ҳақли, бунда шахс тўловга лаёқатсиз бўлса, давлат судга ундириш масаласида мурожаат қилишга ҳақли. Суд шахснинг шароитини ҳисобга олиб, тўловдан қисман ёки тўлиқ озод қилиши мумкин [14]. Шахс суд томонидан тайинланган эмас, ўзи танлаган адвокат хизматидан фойдаланса ва унга нисбатан суд томонидан оқлов чиқса, оқланган шахс адвокат учун қилинган сарф-харажатларни давлатдан ундира олмайди. Бунда ҳолат инобатга олиниб истисно ҳам бўлиши мумкин. Адвокатлар жиноят иши бўйича ўзларининг терговини олиб боришга ваколатли эмас, улар тергов жараёни бўйича илтимослар қила олади, холос. Агарда полиция адвокатнинг тергов билан боғлиқ илтимосини рад қиладиган бўлса, у судда баҳслашиш ҳукуқига эга. Суд адвокат фойдасига қарор чиқарадиган бўлса, полицияга сўралган масала бўйича тергов ўтказиш мажбуриятини юклаши ҳам мумкин. Шахс ўзи топган адвокатини хоҳишига кўра алмаштириш ҳукуқига эга. Агар адвокатнинг хатти-ҳаракатларидан норози бўлса, Адвокатла ассоциациясига шикоят ҳам қилиш мумкин. Адвокатни алмаштириш ҳукуқи шахсга давлат томонидан адвокат тайинланган ҳолларда ҳам таъминланади.

Нидерландия қонунчилигининг ўзига хослиги шундан иборатки, шахс полиция томонидан ушлаб турилган вақтдан бошлаб шахсга бепул хизмат кўрсатадиган адвокат тайинланади. Бу адвокат мутлақа бетараф бўлиб, на полицияга, на прокуратурага алоқадор бўлмайди: унинг исми, шарифи шунчаки ўша кунги навбатчиликка тушган бўлади [15]. Бундан ташқари, шахс ўзи биладиган бошқа адвокатни жалб қилиш ҳукуқига эга. 2016 йилда Нидерландия Сенати “Жиноят ишларини юритища юрист ёрдамидан фойдаланиш ҳукуқи тўғрисида”ги Евropa Иттифоқининг директивасини (2013/48/EU) қабул қилди. Амалдаги қонунчилик бўйича [16] адвокат бевосита сўроқ бошланиши билан ёки тугашидан олдин саволлар бериши мумкин ва бу ҳукуқ таъминланишига ишни олиб бораётган тергов ходими масъул саналади. Сўроқ мобайнида адвокат ходимга ҳимояси остидаги шахс саволни тушунмаганлигини, унинг рухий ёки жисмоний ҳолати сўроқни давом эттиришга имкон бермаслигини айтишга ҳам ҳақли [17]. Бундан ташқари, адвокат сўроқ орасида ўзаро сухбат учун ходимдан танаффус эълон қилишни сўрашга ҳам ҳақли. Сўроқ якунида адвокатнинг баённомага ўз эътиrozларини ҳам ёзиб қўйишга ҳам имконият берилади.

Германия Федаратив Республикаси қонунчилиги бўйича жиноят ишида гумон қилинаётган шахс процесснинг ҳар қандай босқичида адвокат хизматидан фойдаланиш ҳукуқига эга [18]. Битта шахсни ҳимоя қилувчи адвокатлар сони у нафардан ошмаслиги керак. Шахс адвокатдан воз кечиши ҳам мумкин, бунда истак ёзма шаклда тақдим этилиши лозим. Адвокат иштироки мажбурий бўлган жиноят ишлари белгиланган бўлиб, унга кўра ўн саккиз ёшга тўлмаганлар иши, рухий ёки жисмоний жиҳатдан ўзини ҳимоя қилиш имкониятига эга бўлмаган шахслар иши, қонунчилиқда шахсга нисбатан камида ўн беш йиллик қамоқ жазоси назарда тутилган

бўлса, иш юритилаётган тилни билмаса адвокат иштироки мажбурий. Агар шахснинг ўзида адвокати бўлмаса, уни адвокат билан таъминлаш тергов органлари ва суднинг мажбурияти саналади. Агарда шахс ушлаб турилган ёки қамоққа олинган бўлса, адвокат мазкур процессуал чоралар тўғри қўлланганлиги юзасидан барча ҳужжатлар билан танишиб чиқиш ҳуқуқига эга. Адвокат жиноят ишидаги барча далиллар билан танишиб чиқиш ҳуқуқига эга [19], ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар, агарда далилларни тақдим этиш тергов жараёнига салбий таъсир ўтказиши мумкин, деган хulosага келса, адвокатга барча маълумотларни ҳам бермаслик ҳуқуқига эга. Бошқа бир манбага кўра, дастлабки тергов якуни бўйича иш материаллари билан тўлиқ танишиб чиқишига фақат адвокат ваколатли [20]. Яна бир жиҳати, адвокат битта жиноят ишида бир неча айбланувчилар манфаатини ҳимоя қилишга ваколатли эмас. Адвокат иштироки мажбурий бўлган ва давлат томонидан таъминланган адвокатларга гонорар давлат ҳисобидан амалга оширилади. Агарда шахс оқланадиган бўлса, оқланган шахснинг адвокатга тўлайдиган маблағи давлат ҳисобидан қопланади [21]. Агар у айбланадиган бўлса, давлат томонидан таъминланган адвокат учун сумма айбланган шахс томонидан тўланиши керак, бунда етарли даромадга эга бўлмаган айбланган шахс тўловдан озод қилинади.

Чехия Республикаси жиноят-процессуал кодексида худди Германия Федератив Республикасидаги каби гумон қилинувчини мустақил субъект сифатида кўрмаймиз. Жиноят содир этганлиқда гумон қилинаётган шахс сифатида эса айбланувчи тилга олинади. Ишни судгача юритиш босқичида адвокат қуидаги ҳолатларда айбланувчининг манфаатлари юзасидан қатнашиши шарт [22]: шахсга нисбатан қамоққа олиш эҳтиёт чораси қўлланилган бўлса, шахс сифатида ўзининг ҳуқуқларини амалга ошириш ҳуқуқига эга бўлмаса, яъни жисмоний ёки руҳий имкониятлари чекланганлар иши бўйича. Юритилаётган жиноят иши доирасида айбланувчига камида беш йиллик қамоқ жазоси назарда тутилган жазо тайинланадиган бўлса, тергов жараёнида адвокатнинг иштироки мажбурий. Адвокатни танлаш тартиби ҳам қонунчилиқда аниқ кўрсатилган бўлиб, унга кўра адвокатни айбланувчининг ўзидан ташқари қонуний вакили, яқин қариндолошлари, акаси, ўгай ўғли, турмуш ўртоғи ва ҳамкаслари ҳам айбланувчининг розилигисиз ҳам таклиф этиши мумкин. Жиноят содир этган шахс жисмоний имконияти чекланган шахс бўлса, унинг хоҳишига боғлиқ бўлмаган ҳолда ишга адвокат иштироки таъминланади. Бундан ташқари, айбланувчи ўзининг ҳимоячисини алмаштириш ҳуқуқига эга. Шахс бунинг учун олдиндан ҳимоячини ва иш юритишга масъул ходимни огоҳлантириши лозим. Агарда ишда адвокат қатнашиши шарт бўлиб, лекин айбланувчининг ўзида адвокат бўлмаса, унга адвокат танлаш учун вақт берилади. Адвокат тайинлаш мақсадида суд ўша худуддаги алфавит бўйича жойлаштирилган адвокатлар рўйхатини кўриб чиқади, мазкур суд ўз рўйхатидаги адвокатларни тайинлаш имконсиз, деган хulosага келадиган бўлса, юқори турувчи суднинг рўйхатидаги адвокатлардан танлайди.

Жиноят содир этган шахс шахсан ўзи, қонуний вакил ёки адвокат ёрдамида ҳимояланиш ҳуқуқига эга. Адвокатни рад қилиш ёзма шаклда амалга оширилиши керак ёки оғзаки билдирадиган бўлса, тергов протоколига, албатта киритилиши керак. Жиноят процессида адвокат иштирокининг муҳим кафолатларидан бири – бу тергов органлари томонидан адвокат томонидан уларга йўлланадиган сўровларнинг барчаси мажбурий қаноатлантирилиши керак. Бундан ташқари, тайинланган адвокат узоқ вақт давомида ўз мажбуриятларини бажармайдиган бўлса ёки жараёнга

огоҳлантирилишига қарамасдан кўп бора қатнашмайдиган бўлса, судгача бўлган даврда ҳам судья томонидан адвокат томонлардан ҳеч қандай илтимос бўлмаган тақдирда ҳам алмаштирилиши мумкин. Бунда мазкур адвокат бу ишда такрор қатнашиш хуқуқидан маҳрум бўлади. Бундай ҳолларда қарор қабул қилишдан олдин четлатилаётган адвокат ва айбланувчининг фикри судья томонидан эшитилади, уларнинг фикрлари қарор қабул қилишда инобатга олинади. Адвокат суднинг қарори билан четлатилган ҳолларда айбланувчига бошқа адвокатни танлаш учун вақт берилади. Демак, у ихтиёрий ёки мажбурий тартибда бўладими, ишни судга қадар юритиш даврида жиноят содир этган шахснинг ҳимоячини алмаштириш суднинг иштирокида ҳал этилади.

Жиноят процессида шахснинг ҳимояланиш хуқуқ сўзсиз таъминланиши лозим. Бу хуқуқни таъминлаш давлатнинг мажбурияти ҳисобланаби, одил судловнинг муҳим шарти ҳисобланади. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 116-моддасида шахс тергов ва суд ишини юритишнинг ҳар қандай босқичида малакали юридик ёрдам олиш хуқуқи кафолатланиши ҳам белгилаб қўйилган. Жиноят процессининг вазифаларига фақат жиноятларни тез ва тўла очиш, айборларни топиш, фош этиш қонунларни тўғри қўллашни таъминлашгина кирмай, балки жиноят содир қилган ҳар бир шахсни адолатли жазолаш ва ҳеч бир айби бўлмаган шахсни жавобгарликка тортмаслик ва асоссиз суд қилмаслик киради. (Ўзбекистон Республикаси ЖПКнинг 2-моддаси). Жиноят процессининг бу вазифасидан келиб чиқиб, жиноят процессуал фаолиятининг муҳим йўналишларидан бири жиноят содир этишда жалб қилинган шахсларнинг хукуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишdir.

REFERENCES:

1. Jaan Ginter, Anneli Soo. The Right of the Suspect to Counsel in Pre-trial Criminal Proceedings, Its Content, and the Extent of Application. https://www.researchgate.net/publication/243972960_The_Right_of_the_Suspect_to_Counsel_in_Pre-trial_Criminal_Proceedings_Its_Content_and_the_Extent_of_Application
2. Christoffer Wong. Overview of Swedish Criminal Procedure. http://www.congreso.es/docu/docum/ddocum/dosieres/sleg/legislatura_10/spl_85/pdfs/24.pdf
3. Universal jurisdiction law and practice in Sweden. April 2020. <https://trialinternational.org/wp-content/uploads/2020/04/Universal-Jurisdiction-Law-and-Practice-in-Sweden.pdf>
4. National counter-terrorism strategy in a communication to the Riksdag (the Swedish Parliament) Responsibility and commitment – a national counter-terrorism strategy. <https://rm.coe.int/1680641033>
5. Criminal proceedings and defence rights in Sweden. <https://www.fairtrials.org/wp-content/uploads/Criminal-Proceedings-and-Defence-Rights-in-Sweden.pdf>
6. Fundamental legal safeguards for persons deprived of their liberty. <https://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/opcata/docs/CAT.OP.SWE.1.Add.1.doc>
7. Ari-Matti Nuutila: [The Finnish Criminal Procedure](https://sites.google.com/site/arimattinuutila/2012-the-finnish-criminal-procedure). In: Criminal Procedure Systems in the European Community (2012), c. 60 pages. Forthcoming. <https://sites.google.com/site/arimattinuutila/2012-the-finnish-criminal-procedure>

8. https://e-justice.europa.eu/content/rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-FI-maximizeMS-en.do?clang=en&idSubpage=2
9. Criminal proceeding and defence rights in Finland . <https://www.fairtrials.org/wp-content/uploads/2017/04/Finland-2017.pdf>
10. Outline of the legal aid system.
https://www.justiceinitiative.org/uploads/69f85dc3-4562-4823-93b5-a7a41eb739fd/eu-legal-aid-finland-20150427_0.pdf
11. Finding judicial assistance.
<https://oikeus.fi/en/index/laatikot/Legalassistance.html>
12. Defence counsel. <https://www.domstol.no/en/the-criminal-court-proceedings/who-is-involved/defence-counsel/>
13. The Criminal Procedure Act.
https://www.unodc.org/res/cld/document/nor/2006/the_criminal_procedure_act_html/The_Criminal_Procedure_Act.pdf
14. <https://www.fairtrials.org/wp-content/uploads/DENMARK.pdf>
15. If you are suspected of a criminal offence.
<https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments>If-you-are-suspected-of-a-criminal-offence.pdf>
16. Access to a lawyer in the Netherlands. <https://www.fairtrials.org/news/access-lawyer-netherlands-never-ending-story>
17. Legislation access lawyer during police questioning in force.
<https://www.government.nl/latest/news/2017/02/27/legislation-access-lawyer-during-police-questioning-in-force>
18. Белозерова И.И. Функция защиты в уголовном процессе Германии.
<https://cyberleninka.ru/article/n/funktsiya-zashchity-v-ugolovnom-protsesse-germanii>
19. Рамазонова Фариза Абдирашидовна. особенности участия защитника в процессе доказывания на стадии предварительного следствия. <https://tadqiqot.uz/wp-content/uploads/2017/11/3-osobennosti-uchastiya-zashhitnika-v-protsesse-dokazyvaniya-na-stadii-predvaritelnogo-sledstviya.pdf>
20. <https://lawbook.online/page/uprkoblikova/ist/ist-6--idz-ax232--nf-140.html>
21. Адвокат по уголовным делам в Германии. <https://rechtsanwalt-auf-russisch.de/index.php/ru/уголовное-право.html>
22. <https://www.legislationline.org/download/id/6371/file/Czech%20Republic%20CP%201961%20am2012%20en.pdf>